

OKUL MÜZİK EĞİTİMİNDE VERİMLİLİK Mİ? ETKİLİLİK Mİ? - ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDEN İTİBAREN BİR İNCELEME

*In School Music Education Efficiency or Effectiveness-A Review From
The Early Republican Period Times New Roman*

DOI NO: 10.36442/AMADER.2024.106

Zümrüt KAPLAN¹
Mümtaz Hakan SAKAR²

Geliş Tarihi: 16.05.2024

Kabul Tarihi: 07.06.2024

Özet

Bu çalışmada Erken Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze etkililiği sağlayan müzik dersi yöntem ve uygulamalarının kullanımını incelemek amacıyla, 1923-2023 yılları arasında oluşturulmuş on adet müzik dersi ilkokul-ortaokul öğretim programı ve 1923-2023 yılları arasında oluşturulmuş on yedi adet ilkokul-ortaokul müzik ders kitabı ile bir adet ilkokul müzik dersi öğrenci çalışma kitabı doküman analizi yöntemi ile görsel-yapısal içerik tasarımı, yaratıcı/disiplinlerarası çalışmalar, teknolojik uygulamalar, çalgı eğitimi, popüler müzik bakımından incelenmiştir. Araştırma sonucunda Erken Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren oluşturulan ilkokul-ortaokul müzik dersi öğretim programları ve ders kitaplarının görsel-yapısal içerik tasarımı, yaratıcı/disiplinlerarası çalışmalar, teknolojik uygulamalar bakımından öncelikle 1960 yılında gelişim göstermeye başladığı ve özellikle 1990'lı ve 2000'li yıllarla birlikte gelişim hızının belirgin biçimde arttığı, popüler müziklerin eklenmesi ve çalgı eğitimi uygulamaları açısından Erken Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren etkin bir gelişim sağlanamadığı çıkarımına varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Verimlilik, Etkililik, Erken Cumhuriyet Dönemi, Okul Müzik Eğitimi.

Abstract

In this study, in order to examine the use of effective music lesson methods and practices from the Early Republican Period to the present, ten music lesson primary-secondary school curricula created between 1923-2023, seventeen primary-secondary school music textbooks created between 1923-2023, and one primary-secondary school music lesson student workbook were examined in terms

¹ Yüksek Lisans Programı Mezunlu, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Müzik Öğretmenliği, İzmir, Türkiye, zumrutk27@gmail.com, ORCID ID: 0009-0005-5299-4515

² Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Müzik Öğretmenliği, İzmir, Türkiye, hakan.sakar@deu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-8248-6195

* Bu makale, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde tamamlanmış olan “Türk Modernleşmesi Sürecinde Müzik Eğitimi Politikaları ve Okul Müzik Eğitimine Yansımaları (1923-2023)” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

of visual-structural content design, creative/interdisciplinary studies, technological applications, instrument education, popular music by document analysis method. As a result of the research, it was concluded that primary-secondary school music course curricula and textbooks created since the Early Republican Period started to develop in 1960 in terms of visual-structural content design, creative/interdisciplinary studies, technological applications, and that this development rate increased significantly especially in the 1990s and 2000s, and that an effective development has not been achieved since the Early Republican Period in terms of the addition of popular music and instrument training practices.

Keywords: *Efficiency, Effectiveness, Early Republican Period, School Music Education.*

GİRİŞ

Peter F. Drucker iş yönetiminde yönetici üzerine çalışmalarını yaparken verimlilik ve etkililik kavramlarını öne sürmüştür. Ona göre etkililik doğru olan işlerin yapılması, verimlilik ise var olan işlerin doğru yapılmasıdır (Akt.:Ekici & Yılmaz, 2002:37). Drucker iş yönetiminde etkililiğin önemini ön plana çıkararak, etkili bir insanın aynı zamanda etkili bir yönetici olabileceğini belirtir. Bunun için üç kriteri sağlamak çok önemlidir. Bunlar zamanı yönetebilme, etkili kararlar alabilme ve katkı sağlamaya odaklanmadır (Drucker & Maciariello, 2006).

Drucker'ın belirttiği bu kavramları okul müzik eğitiminde düşündüğümüzde, okul müzik eğitiminde de bu üç kriterin etkin kılınabildiği etkili yöntemler kullanılıp etkili müzik dersi öğretim programları ve ders kitapları hazırlanarak belirlenen hedefler doğrultusunda etkili okul müzik eğitimi sağlanabilir. Okul müzik eğitiminde geçirilen müzik dersleri zamanı yönetebilme, etkili kararlar alabilme ve katkı sağlamaya yönelik uygun biçimde planlandığında etkililik sağlanabilir. Okul müzik eğitimi bu kriterlere uygun bir biçimde planlanmadığında ise, her zaman verimlilik olabilir yalnız etkililik sağlanmayabilir. Öğretmenler, öğrenciler ve yöneticiler her yıl derslere girip verimli eğitim-öğretim dönemleri geçirebilirler. Müzik ders kitapları verimli olarak hazırlanıp dolu dolu etkinliklerle doldurulmuş olabilir yalnız ne genel olarak müzikal gelişimin sağlanması açısından ne de belirlenen hedefler (ulusal-evrensel/küresel) paralelinde etkililik sağlanmayabilir. Okul müzik eğitiminde etkililiğin sağlanması için etkili müzik öğretim uygulamalarının kullanılıp, okul müzik eğitimi materyallerinin bu uygulamalara göre revize edilmesi gerekmektedir.

Okul müzik eğitimi içerisinde ilk ve orta dereceli okullarda etkili olduğu düşünülen uygulamalar yaratıcı/disiplinlerarası çalışmalar, çalgı eğitimi ve popüler müzik kullanımı, görsel-yapısal/içerik tasarımının

gelişimi ya da teknolojik uygulamalar gibi çağdaş-küresel uygulamalardır. Bu faaliyetlerin etkili olmalarının sebebi bulunduğumuz dünyaya uygun güncel ve öğrenci merkezli uygulamalar olmalarıdır. Ülkemizde ilk ve orta dereceli okullarda da müzik öğretim programı ve ders kitaplarının bu kriterlere göre hazırlanması müzik derslerinde etkili öğrenmeyi sağlayacaktır.

Bu çalışmada ülkemizde okul müzik eğitiminde etkili müzik öğretim yöntem ve uygulamalarını Erken Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren incelemek amacıyla, 1923-2023 yılları arasında oluşturulan ilkökul-ortaokul müzik dersi öğretim programları ve müzik ders kitapları etkili müzik öğretim yöntem ve uygulamaları olduğu düşünülen yaratıcı/dişiplinlerarası çalışmalar, çalgı eğitimi, popüler müzik kullanımı, teknolojik uygulamalar ve görsel-yapısal/içerik tasarımı gibi parametrelere göre incelenmiştir.

Problem Cümlesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze etkililiği sağlayan müzik dersi yöntem ve uygulamalarının 1923-2023 yılları arasında müzik dersi öğretim programları ve ders kitaplarında kullanımı nasıldır?

Alt Problemler

- 1-Yaratıcı/dişiplinlerarası çalışmaların kullanımı nasıldır?
- 2-Çalgı eğitimi çalışmalarının kullanımı nasıldır?
- 3-Teknolojik faaliyetlerin kullanımı nasıldır?
- 4-Görsel-yapısal/içerik tasarımının gelişimi nasıldır?
- 5-Popüler müziklerin kullanımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma tekniklerinden doküman analizinin kullanılması planlanmıştır. Nitel araştırma, görüşme, doküman analizi ve gözlem gibi nitel veri toplama metotlarını kapsayan, doğal ortamda olayların bütünsel olarak sunulmasına göre nitel bir sürecin yer aldığı araştırma türüdür (Yıldırım & Şimşek, 2021:37).

Doküman incelemesi, araştırılması amaçlanan konuya ilişkin kavramları kapsayan yazılı dökümanların çözümlemesidir (Yıldırım & Şimşek, 2021:189).

Örneklem/Çalışma Grubu

Bu çalışmanın evreni 1923-2023 yılları arasında oluşturulmuş tüm müzik dersi öğretim programları, ders kitapları ve öğrenci çalışma kitaplarıdır. Çalışmanın örnekleme ise 1923-2023 yılları arasında oluşturulmuş on adet ilkökul-ortaokul müzik dersi öğretim programı ile yine 1923-2023 yılları arasında oluşturulan altı adet ilkökul, on bir adet ortaokul müzik ders kitabı ile bir adet ilkökul öğrenci çalışma kitabıdır.

Araştırmanın örnekleminde yer alan müzik dersi öğretim programları 1923-2023 tarihleri arasında Talim Terbiye Kurulu tarafından kabul edilen tüm ilkökul-ortaokul müzik dersi öğretim programlarıdır. Yine araştırmanın örnekleminde yer alan müzik ders kitapları ve öğrenci çalışma kitapları 1923-2023 yılları arasında yazılan Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 3'ü okutulması tavsiye edilmiş, 18'i yaygın eğitimde ders ve çalışma kitabı olarak okutulması kabul edilmiş olan kitaplardır. Araştırmada kullanılan müzik ders ve çalışma kitapları, herhangi bir tarih dilimine yığılma olmadan, 5-10 sene gibi aralıklarla yazılan kitaplar olmasına dikkat edilerek seçilmiştir.

Aşağıdaki tablolarda incelenen programlar ve kitapların seneleri, isimleri, kademeleri gibi bilgiler verilmiştir.

Tablo 1. 1923-2023 Yılları Arasında Oluşturulan ve İncelenen İlkokul-Ortaokul Müzik Dersi Öğretim Programları

Seneler	Program İsimleri
1924	İlkmekteplerin Müfredat Programı
1926	İlkmekteplerin Müfredat Programı
1936	İlkökul Müzik Dersi Öğretim Programı
1948	İlkökul Müzik Dersi Öğretim Programı
1968	İlkökul Müzik Dersi Öğretim Programı
1986	Ortaokul-lise Müzik Dersi Öğretim Programı

1994	İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı
2006	İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı
2017	İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı
2018	İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı

Tablo 2. 1923-2023 Yılları Arasında Oluşturulan ve İncelenen İlkokul-Ortaokul Müzik Ders Kitapları

Seneler	Kitapların İsimleri	İlkokul/Ortaokul
1927	İlkmekteplere Çocuk Şarkıları	İlkokul
1928	Necati Bey ve Notalı Yeni Çocuk Şarkıları	İlkokul
1943	Ortaokul Müzik Kitabı	Ortaokul
1954	Orta Müzik-1	Ortaokul
1957	Orta Müzik-2	Ortaokul
1961	Ortaokullarda Müzik Eğitimi 3	Ortaokul
1963	İlkokullarda Müzik	İlkokul
1967	Şarkılarla Müzik Eğitimi Ortaokul 1-2-3	Ortaokul
1974	İlkokulda Ünitelere Göre Şarkılar-Oyunlar	İlkokul
1977	İlkokulda Müzik eğitimi	İlkokul
1987	Türkü ve Şarkılarla Yeni Müzik Eğitimi-Ortaokul	Ortaokul
1992	Hayat Kaynağımız Müzik Ortaokul 1-2-3	Ortaokul
1994	İlköğretim Müzik-5	Ortaokul
1997	Şarkılarla ve Türkülerle Temel Müzik Eğitimi	İlkokul
2001	İlköğretim Müzik Ders Kitabı-4	İlkokul

2006	İlköğretim Müzik Ders Kitabı-7	Ortaokul
2014	İlköğretim Müzik Öğrenci Çalışma Kitabı-4	İlkokul
2018	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Müzik Ders Kitabı-7	Ortaokul
2022	Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Müzik Ders Kitabı-7	Ortaokul

---

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, müzik dersi ilkokul-ortaokul öğretim programları ve ders kitapları nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi yöntemi ile incelendiği için veri toplama aracına ihtiyaç duyulmamıştır. Veriler, ilgili literatür taraması yapılarak okul müzik eğitiminde etkili olduğu düşünülen uygulamalar seçilerek bu faaliyetler kapsamında toplanmıştır. İlgili literatür taraması sonucunda öğretim programları ve ders kitaplarında yaratıcı/disiplinlerarası çalışmalar, çalgı eğitimi çalışmaları, görsel-yapısal/içerik tasarımı, popüler müzik kullanımı ve teknolojik faaliyetlerin kullanımının etkili uygulamalar olduğuna karar verilmiş, 1923-2023 yılları arasında oluşturulmuş ve incelenen müzik dersi öğretim programları, ders ve çalışma kitaplarında bu faaliyetlerin kullanım oranı saptanmıştır.

Verilerin Analizi

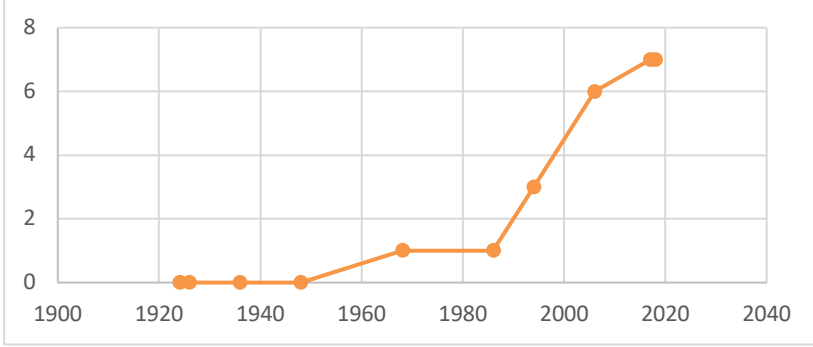
Müzik dersi öğretim programları ve ders kitaplarından toplanan veriler öncelikle sayısal olarak not alınmış, daha sonra bu verilerin öğretim programları ve ders kitaplarında oranları hesaplanarak belirli tarihler içinde okul müzik eğitiminde etkili uygulamaların (çalgı eğitimi, popüler müzikler vs.) kullanım oranının görünebileceği şekilde şekillere aktarılmıştır. Yorumlar, şekiller üzerinde görünen veriler dahilinde Erken Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren tarihi süreç içerisinde değişen veriler kapsamında, etkilik kavramı üzerinden yapılmıştır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

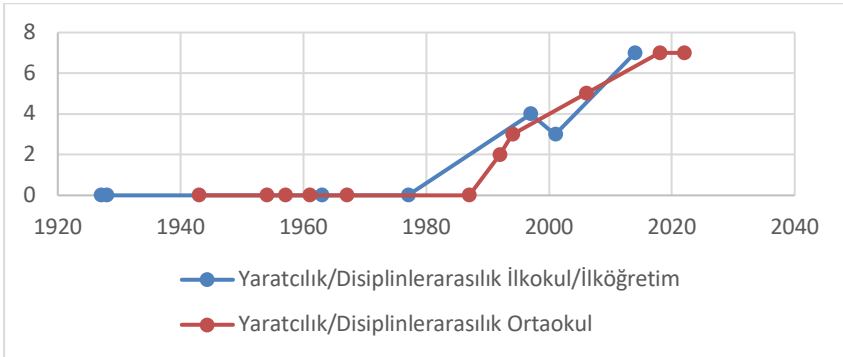
Yaratıcı/disiplinlerarası çalışmaların kullanımı nasıldır?

Şekil 1. Öğretim Programlarındaki Yaratıcı/Disiplinlerarası Çalışmalar ile İlgili İfadeler

Yukarıdaki şekilde incelenen ilkököl ortaokul müzik dersi öğretim programları ve ders kitaplarında yaratıcılık ile ilgili ifadelerin oranı gösterilmektedir. Verilere göre 1960'lı yıllarla birlikte ilkököl-ortaokul müzik dersi öğretim programlarında yaratıcılık/disiplinlerarasılık ile ilgili ifadeler kullanılmaya başlanmıştır. 1990'lı yıllarla birlikte bu ifadeler artmaya başlamıştır. Bu ifadeler özellikle 2000'li yıllarla birlikte hızla artmıştır.

Şekil 2. Ders Kitaplarındaki Yaratıcı/Disiplinlerarası Etkinlikler

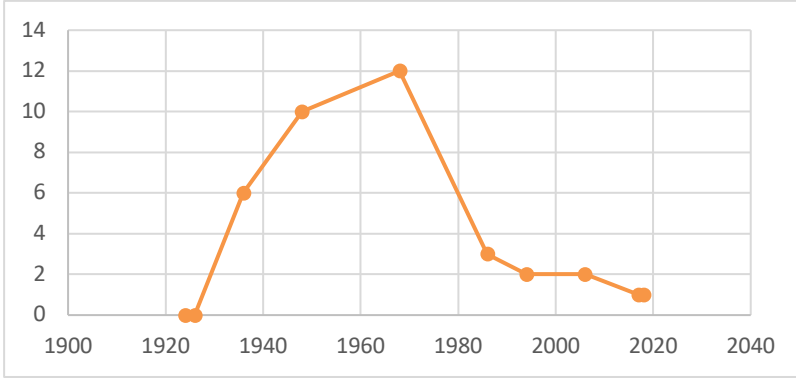

Aynı konu ders kitaplarında incelendiğinde, 1990'lı yıllardan itibaren ders kitaplarında yaratıcı/disiplinlerarası etkinliklere yer vermeye başlandığı görülmektedir. Ders kitaplarında da programlarda olduğu gibi, 1990'lı yıllardan itibaren yaratıcılık/ disiplinlerarasılık ile ilgili faaliyetler artmaya başlamıştır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çalgı eğitimi çalışmalarının kullanımı nasıldır?

Şekil 3. Öğretim Programlarında Çalgı Eğitimine İlişkin İfadeler

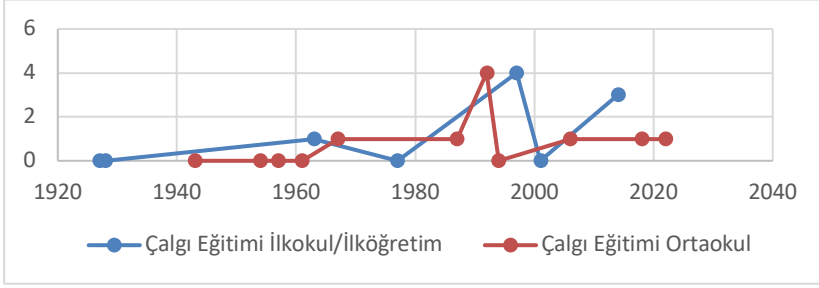

Yukarıdaki şekilde 1923-2023 yılları arasında incelenen öğretim programlarında çalgı eğitimine ilişkin ifadeler görülmektedir. 1936 yılı ile çalgı eğitimine değinilmeye başlanmış, 1960'lı yıllara kadar artış göstermiş, 1980'li yıllarıyla birlikte giderek düşmüştür. 2017 yılıyla birlikte çalma alanı programlardan kaldırılarak hiç yer almamıştır.

Programlarda belirtilen çalgılar incelendiğinde 1936 programında ağız mızıkası, çanlar, perdeli düdükler gibi çalgılar belirtilirken 1948 yılında ilk defa halk çalgısı olan bağlamadan programda belirtilmiştir. 1968 programında halk çalgıları çeşitlendirilerek mey, cura, kabak kemane gibi çalgıların da kullanılabileceği bunların yanı sıra blok flütten ve 1936 ile 1948 yıllarında bahsedilen çalgılardan da söz edilmiştir. 1986 programında batı müziği ve Türk müziği mızraplı çalgılarıyla yaylı çalgıların kullanımı belirtilmiştir. 1994 programında ise herhangi bir çalgı kullanımından bahsedilmeyerek basit çalgı çalışmaları belirtilmiş, 2006 yılında blok flüt ve ritim çalgıları belirtilerek 2017 ve 2018 yılı programlarında çalma alanı kaldırılmıştır.

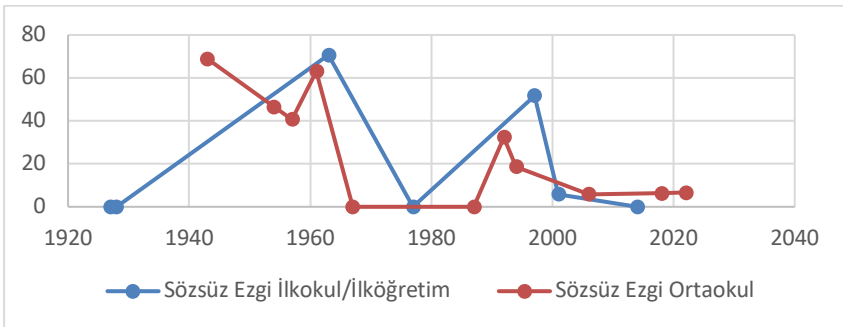
Şekil 4. Ders Kitaplarındaki Çalgı Eğitimi ile İlgili Etkinlikler

Yukarıdaki şekilde 1923 yılından itibaren incelenen ders kitaplarındaki çalgı eğitimine ilişkin ifadelerin oranı görülmektedir. 1963, 1967, 1987, 1994, 2006, 2018, 2022 yıllarına ait kitaplarda çalgı tanıtımıyla ilgili ifadeler, resimler görülmüştür. 1992, 1997, 2014 yıllarına ait kitaplarda ise çalgı resimleriyle birlikte blok flüt öğretimine ilişkin ifadeler görülmüştür. Yalnız bu çalışmalar 1992 yılıyla birlikte de okul müzik eğitiminde etkililiği sağlayacak yoğunluğa erişememiştir. 2014 yılına ait incelenen kitaptan sonra incelenen kitaplarda çalgı tanıtımına ilişkin ifadeler görülmüş yalnız çalgı eğitimine ilişkin hiçbir ifade görülmemiştir.

Ayrıca 1992 yılına ait kitaptan önceki kitaplarda çalgı tanıtım bilgileri ve resimlerinin sadece batı müziği çalgılarından oluştuğu, 1992 yılıyla birlikte özellikle ortaokul kademesine Türk müziği çalgı tanıtım bilgileri ve resimlerinin kitaplara eklendiği görülmüştür.

Şekil 5. Ders Kitaplarındaki Sözsüz Ezgi Oranı

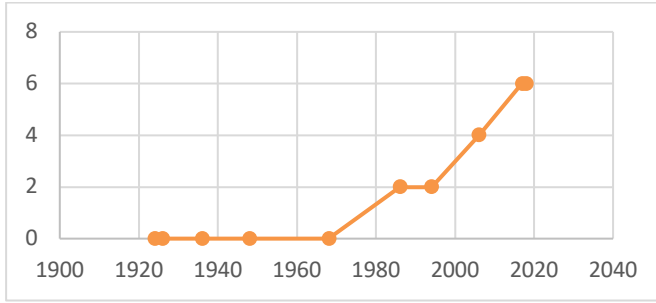
İncelenen kitaplardaki sözsüz ezgi oranının incelenmesinin de çalgı eğitimi ve aynı zamanda temel solfej eğitimiyle ilgili fikir sağlayacağı düşünülmektedir. Yukarıdaki şekilde 1923 yılından itibaren incelenen kitaplardaki sözsüz ezgi oranı görülmektedir. Sözsüz ezgilerin

ders kitaplarında tam olarak belirtilmese de çalgı eğitimiyle veya solfej eğitimiyle ilgili olabileceği düşünülmektedir. 1943 yılından itibaren ders kitaplarında sözsüz ezgilere yer vermeye başlanmış, bu ezgilerin oranı 1960'lı yıllardan itibaren azalmıştır. Özellikle 1943-1960 yılları arasındaki ezgiler ile çalgı eğitimi çalışmaları yapılmış olabileceği düşünülmektedir çünkü bu yıllarda öğretim programlarında çalgıyla ilgili ifadeler bulunmaktadır ve ders kitapları o dönemlerde henüz gelişim göstermediği için kitaplarda bu çalışmalar belirtilmemiş olabilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

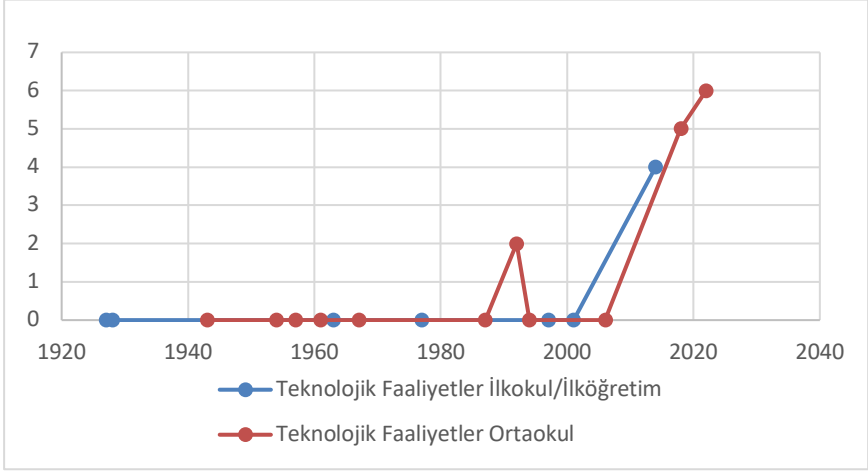
Teknolojik faaliyetlerin kullanımı nasıldır?

Şekil 6. Öğretim Programlarında Belirtilen Teknolojik Faaliyetler

Yukarıdaki şekilde 1923 yılından itibaren ilkökul-ortaokul müzik ders programlarında teknolojik faaliyetlerin kullanım oranı gösterilmektedir. Şekilde görüldüğü üzere 1980'li yıllardan itibaren teknolojik faaliyetlerin kullanımı programlarda belirtilmiştir. Bu ifadelerde ilk olarak Tv, video, radyo gibi müzik dinleme araçlarının kullanılabilceği, daha sonra 2017 ve 2018 programlarında Antropi Teach gibi nota yazım programlarının öğretiminin yapılacağı belirtilmiştir.

Şekil 7. Ders Kitaplarında Belirtilen Teknolojik Faaliyetler

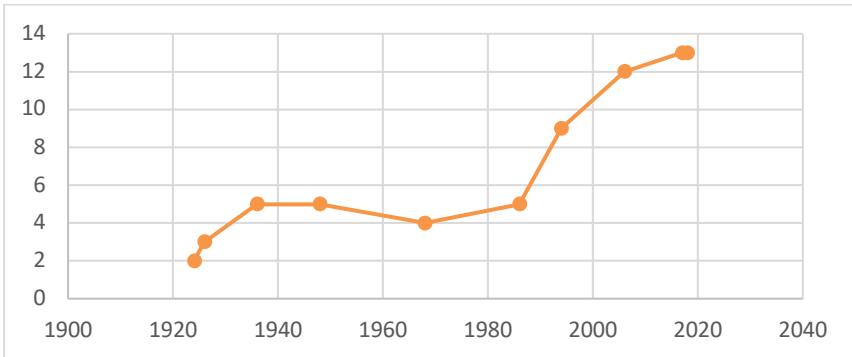

Yukarıdaki şekilde 1923-2023 yılları arasında incelenen müzik ders kitaplarında yer verilen teknolojik faaliyetler belirtilmiştir. Bu faaliyetler öğretim programlarında olduğu gibi 1990'lı yıllarla birlikte başlamıştır. Müzik ders kitaplarında öncelikle müzik dinleme araçlarına yer verilirken 2018 ve 2022 yıllarına ait kitaplarda nota yazım programlarının öğretimine, bilgisayarda flash disk ile müzik kaydetme çalışmalarına yer verilmiştir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Görsel-yapısal/içerik tasarımının gelişimi nasıldır?

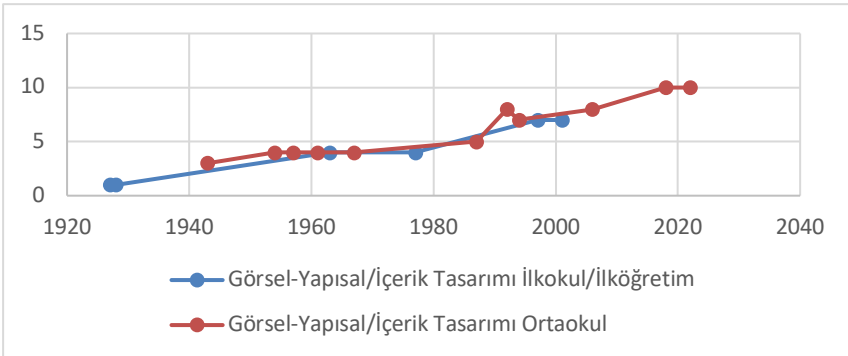
Şekil 8. Öğretim Programlarının Görsel-Yapısal İçerik Tasarımındaki Gelişim

Yukarıdaki şekilde 1923 yılından beridir oluşturulan ilkokul-ortaokul müzik dersi öğretim programlarının görsel-yapısal/içerik tasarımı açısından gösterdiği gelişim oranının tablosu bulunmaktadır. Şekilde görüldüğü üzere özellikle 1990'lı yıllardan itibaren öğretim programlarının içeriği büyük gelişim göstermiştir. 1924 programında genel amaçlar bölümü bile bulunmayıp belirli sınıflar ile yapılabilecek etkinlikler belirtilirken, 1926 yılındaki programa genel amaçlar bölümü eklenerek içeriğindeki maddeler biraz daha detaylı ifade edilmiştir. 1936 ve 1948 yıllarında oluşturulan programlar 1924 ve 1926 yılındaki programlara göre çok daha fazla detaylandırılmış, belirli sınıflarla yapılacak uygulamaların yanında, tek sesli-çift sesli solfej alıştırmaları, teorik bilgiler, nüans alıştırmaları, çalgı çalışmaları vb. başlıklarla okul müzik eğitiminde yapılacak etkinlikler açıklanmıştır. 1968 programında önceki programa göre bir gelişim görülmemiş, aksine daha zayıf bir program olduğu görülmüştür. 1986 yılı programı önceki yıllara göre genel amaçları daha iyi açıklanmış ve daha iyi sınıflandırılmış bir öğretim programıdır.

1994 yılı programı önceki yıllardaki programlara göre büyük gelişim göstermiş, belirli üniteler halinde yapılacak çalışmalar tek tek sınıflandırılmıştır. 2006 yılı programında yapılacak etkinlikler 1994 programından daha iyi sınıflandırılmıştır. Bu programda Dinleme - Söyleme - Çalma, Müziksel Algı ve Bilgilenme, Müzik Kültürü ve Müzikte Yaratıcılık başlıkları ile öğrenme alanları oluşturularak yapılacak etkinlikler bu başlıklar altında verilmiştir. 2017 ve 2018 yılı programları birbirine çok benzerdir. Bu programlar görsel açıdan 2006 yılı programına göre daha gelişkindir. Bu programlarda 2006 yılındaki program gibi yapılacak etkinlikler öğrenme alanları başlıkları altında verilmiştir ve bu alanlara ilişkin ayrılacak süreler detaylı olarak verilmiştir. Yalnız 2017 ve 2018 programında çalma alanı kaldırılmıştır.

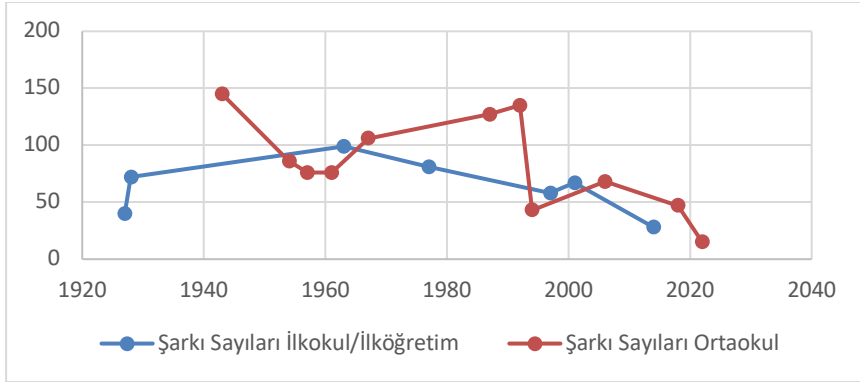
Şekil 9. Ders Kitaplarının Görsel-Yapısal/İçerik Tasarımındaki Gelişim

Yukarıdaki şekilde Erken Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze ilkökul-ortaokul müzik ders kitaplarının görsel-yapısal/içerik tasarımları açısından gelişim oranı görünmektedir. 1990 yılı ile birlikte kitapların bu konudaki gelişiminin arttığı görülmektedir. Özellikle 1990'lı yıllarla kadar yazılan ilkökul-ortaokul müzik ders kitapları sadece renksiz basit resimlerden oluşurken, 1990'lı yıllar itibariyle yazılan kitapların tasarımı büyük oranda değişmiştir. Kitaplar artık renkli resimlerle basılmaya başlanmıştır. Bulmaca, grafik oluşturma, boşluk doldurma, eşleştirme gibi faaliyetlerle konular pekiştirilmiştir. Kitaplardaki konular üniteler halinde verilmeye başlanmış, ünite sonlarına değerlendirme/sınama bölümleri eklenmiş, ünitelerdeki konular çeşitlenmiştir. Kitaplardaki resimler, konu çeşitliliği ve yaratıcı etkinlikler gibi bahsedilen kriterlerin 2020'li yıllara doğru gelişim gösterdiği ve ayrıca bu kitapların kondisyon açısından 1990'lı yıllar öncesi ve sonrası olarak belirgin bir biçimde ayrıldığı gözlenmiştir.

Ders kitaplarının içeriğinde farklı etkinliklerin bulunması ile kitaplardaki okul şarkıları gibi diğer unsurlar da azalmıştır. Aşağıdaki şekilde 1923 yılından günümüze incelenen ders kitaplarındaki şarkı sayılarındaki değişim görülmektedir. Genel olarak şarkı sayıları azalmıştır ve bunun sebebi ders kitaplarının görsel-yapısal/içerik tasarımında eklenen unsurlardır.

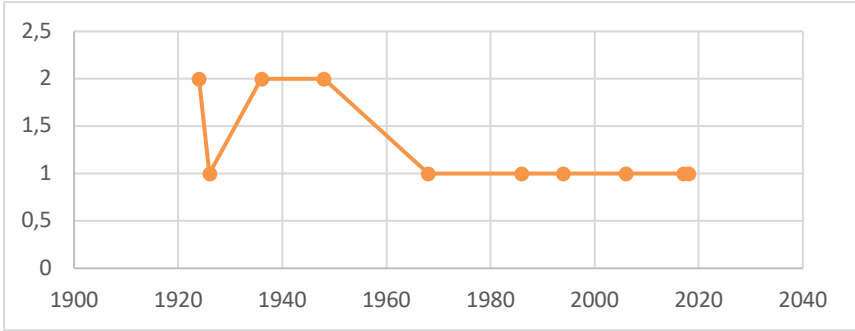
Şekil 10. Ders Kitaplarındaki Şarkı Sayıları

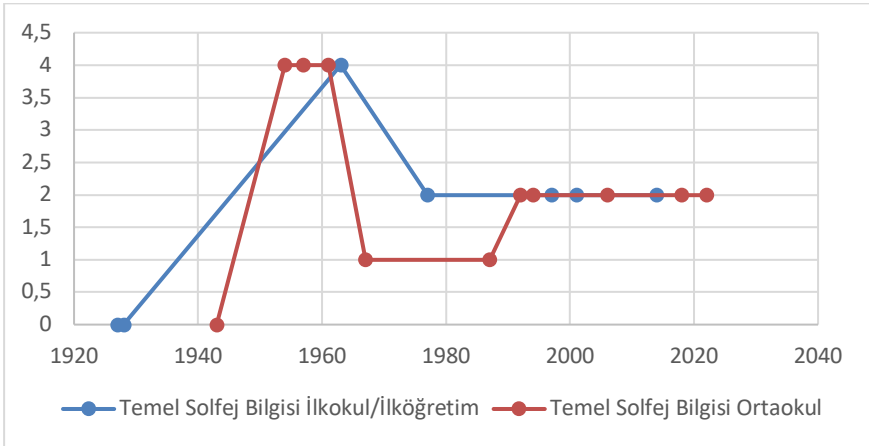
20. yüzyılın sonları yani 1980'li yıllardan sonrası okul müzik eğitimi materyallerinin gelişimi için bir dönüm noktası olmuştur. Bu tarihlerden sonra ders kitapları ve öğretim programları gibi okul müzik eğitimi malzemelerindeki yapısal değişim ve gelişim giderek artmıştır.

Okul müzik eğitimi materyallerinin görsel-yapısal/içerik tasarımının gelişmesiyle ve yaratıcı/disiplinlerarası çalışmalar gibi etkili müzik öğretim yöntemlerinin ders kitaplarına eklenmesiyle temel solfej bilgisinde düşüş olmuştur.

Şekil 11. Öğretim Programlarındaki Temel Solfej Bilgisine İlişkin İfadeler

Şekil 12. Ders Kitaplarında Temel Solfej Bilgisine İlişkin Etkinlikler

Yukarıdaki şekillerde Erken Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren müzik dersi ilköğretim-ortaokul öğretim programları ve ders kitaplarında temel solfej bilgisinin kullanımı görülmektedir. Okul müzik eğitiminde özellikle sanayileşmenin hızla gelişmesiyle birlikte kullanılan unsurların çeşitliliği gelişim gösterip etkili müzik öğretim yöntemlerinin kullanılmasıyla, ders kitaplarıyla öğretim programlarının görsel-

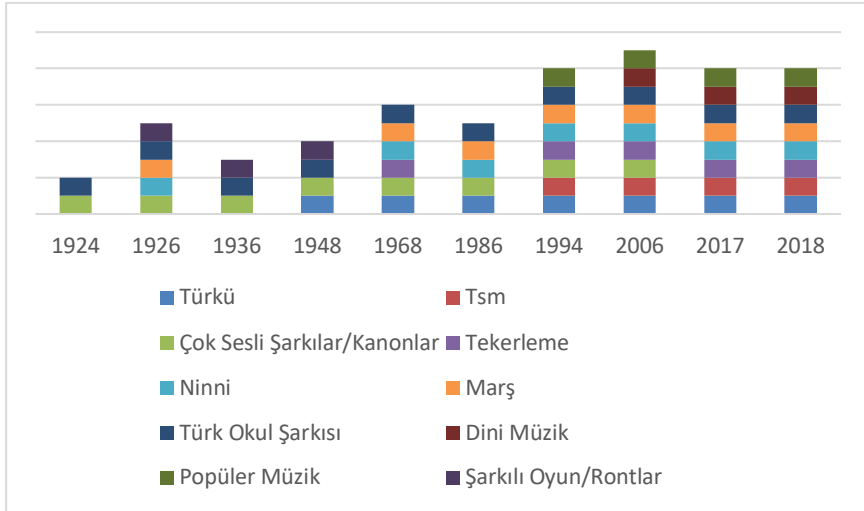
yapısal/içerik tasarımı bakımından gelişmesiyle bu alana ilişkin ifadelerin kapsadığı alan azalmaya başlayarak ikinci plana atılmıştır.

Öğretim programlarında 1950’li yıllara kadar bu alana çok özen gösterilirken 1950’lerden itibaren bu alanla ilgili ifadeler azalmıştır. Ders kitaplarında ise 1950’li yıllara kadar temel solfej bilgisine yer verilmemiş, ilkokulda 1960’lı, ortaokulda 1970’li yıllardan itibaren bu alana verilen yer azalmıştır.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

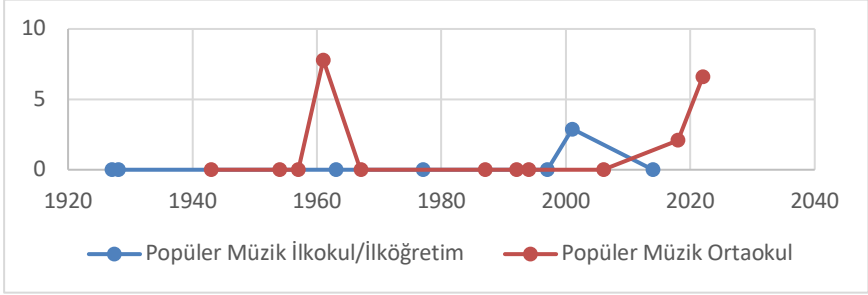
Popüler müziklerin kullanımı nasıldır?

Şekil 13. Öğretim Programlarında Belirtilen Şarkı Türleri

Yukarıdaki şekilde 1923-2023 yılları arasındaki ilkokul-ortaokul müzik dersi öğretim programları içeriğinde kullanılabileceği belirtilen şarkı türleri gösterilmiştir. Buna göre öğretim programlarında popüler müziğe 1994 yılından itibaren yer verilmeye başlanmıştır ve sonraki yıllarda bu türe sürekli yer verilmeye devam edilmiştir.

Şekil 14. Ders Kitaplarındaki Popüler Müzik Oranı

Yukarıdaki şekilde 1923-2023 yılları arasındaki ilkökul-ortaokul müzik ders kitaplarındaki popüler müzik oranı görülmektedir. Ders kitaplarında 1961, 2001, 2018 ve 2022 yıllarına ait kitaplarda popüler müziğe çok az oranlarda yer verildiği görülmüştür. Yalnız bu müziklerin okul müzik eğitiminde etkililiği sağlama düzeyleri yüksek olmasına rağmen, müzik ders kitaplarındaki oranları %10'a bile ulaşamamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç

Drucker yaptığı çalışmalar sonucunda iş yönetiminde verimliliğin yanı sıra etkililiğin önemli olduğunu vurgulamıştır. Ona göre etkililik doğru olan işlerin yapılması, verimlilik ise var olan işlerin doğru yapılmasıdır (Akt.:Ekici & Yılmaz, 2002:37). Bu durumda yapılan işlerde verimliliğin yanı sıra etkililik önemlidir. Okul müzik eğitiminde de salt olarak sadece verimli olan okul müzik eğitimi materyallerinin hazırlanmasındansa belirlenen hedefler doğrultusunda etkililiği sağlayabilecek olan öğretim yöntem ve uygulamalarının kullanılması önemlidir.

Okul müzik eğitiminde etkili yöntem ve uygulamaların kullanılmasını incelediğimizde, Erken Cumhuriyet Dönemi'nden günümüze okul müzik eğitiminde önemli değişiklikler yaşanmıştır. Bu değişiklikler, dünyamızın ve ülkemizin değişen ekonomik, politik, sosyolojik, teknolojik vs. yönleri ile birebir olarak bağlantılıdır. Ülkemizde özellikle 1950'lerden itibaren sanayileşme, teknolojik ilerlemeler ve küresel ortam ve bu doğrultuda tüketim kültürü hızla artmıştır. Değişen farklı koşullar ve sosyo-kültürel bağlamlar eğitim alanını da etkilemiş ve belirli farklılıkların yaşanmasına zemin hazırlamıştır.

Okul müzik eğitiminde kullanılan materyaller zamanla gelişmeye, çeşitlenmeye başlamış ve zamanla etkili öğretim yöntemleri kullanılmaya

başlanmıştır. Bu süreç ülkemizde okul müzik eğitiminde ilk olarak 1960'lı yıllarda filiz vermeye başlamıştır. İlk olarak bu dönemde öğretim programında yaratıcılık ile ilgili ifadelerle rastlanmış, ders kitaplarında çalgı tanıtımına ilişkin görseller bulunmuş ve yine ders kitaplarında popüler müziklere rastlanmıştır.

Bu zaman diliminden sonra 1990'lı yıllarda ülkemizde okul müzik eğitiminde etkili öğretim yöntemlerinin kullanımında gelişmeler olmuştur. Bu süreçte ders kitaplarına çok az oranda teknolojik faaliyetler ile ilgili uygulamalar, yaratıcı/disiplinlerarası çalışmalar ve çok az oranda çalgı çalma ile ilgili çalışmalar eklenmiştir. Aynı zamanda öğretim programlarına yaratıcılık, popüler müzik ve teknolojik faaliyetler ile ilgili ifadeler eklenmiştir. Ayrıca öğretim programları ve ders kitaplarının görsel-yapısal/içerik tasarımı hızla gelişim göstermiştir.

2000'li yıllarda öğretim programları ve ders kitaplarında görsel-yapısal/içerik tasarımı, yaratıcı/disiplinlerarası çalışmalar ve teknolojik faaliyetler daha hızlı gelişim göstererek artmıştır ve popüler müzikler 1960'lı yıllardan sonra tekrar ders kitaplarına eklenmiştir. Bu süreçte özellikle ders kitaplarında yaratıcı/disiplinlerarası çalışmalar yüksek oranda gelişim göstermiştir.

Yalnız okul müzik eğitiminde etkili bir araç olan çalgı eğitimine yönelik olumsuz gelişmeler yaşanmıştır. 2017 ve 2018 yıllarına ait öğretim programlarında çalma alanı bütünüyle kaldırılmıştır. Aynı süreçte ders kitaplarındaki çalgı eğitimi ile ilgili uygulamalar da kaldırılmıştır. Bu durumda ülkemizde okul müzik eğitiminde henüz gelişim aşamasını tamamlayamayan çalgı eğitimi gibi etkili ve önemli bir araç tamamıyla kaldırılmıştır. Ayrıca popüler müziklerin kullanım oranının çok düşük olduğu, ders kitaplarında %10'a bile ulaşamadığı görülmüştür.

Böylece Erken Cumhuriyet Dönemi'nden itibaren okul müzik eğitiminde etkililiği sağlayan yaratıcı/disiplinlerarası çalışmalar, görsel-yapısal/içerik tasarımı, teknolojik faaliyetler öğretim yöntem ve uygulamalarının kullanımı genel olarak artmış ve gelişim sağlanmıştır. Yalnız okul müzik eğitiminde etkili uygulamalar olan çalgı eğitimi ve popüler müziklerin kullanımında etkin bir gelişim sağlanamamıştır.

Öneriler

- Okul müzik eğitiminde etkin olarak kullanılacak çalgıyı yaratmaya ilişkin çalışmalar desteklenip, okul müzik eğitiminde çalgı etkinlikleri artırılabilir.

- Okul müzik eğitiminde kullanılan popüler müzik dağarı genişletilebilir.
- Ders kitaplarındaki müzik kültürü ve yaratıcı/disiplinlerarası etkinlikler sürdürölüp geliştirilebilir.
- Teknolojik faaliyetlerin ders kitaplarına eklenmesi sürdürölüp geliştirilebilir.
- Ders kitaplarının ve öğretim programlarının görsel-yapısal/içerik tasarımının gelişimi sürdürölüp ilerletilebilir.
- Okul koroları, orkestraları, okullar ve sınıflar arası yarışmalar ve dersler içinde diğler işbirlikli çalışmaya yönelik etkinlikler öğrencilerin müzik derslerine karşı olan motivasyonlarının artması adına artırılabilir. Bu işbirlikli çalışmalar ders kitaplarında da yer alabilir.
- Okul müzik eğitiminde öğretim programları ve ders kitapları adına yapılan incelemeler yapılmaya devam edilerek okul müzik eğitiminin gelişimi desteklenebilir.

KAYNAKÇA

- Arseven, V. (1961). *Ortaokullarda müzik eğitimi*. Meb Yayımevleri.
- Arslan, M. (2006). Aktif öğrenme. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 94-96.
- Atrek, F. H. (1943). *Orta okul müzik kitabı*.
- Aydın, S., & Aydın, Ş. (1994). *İlköğretim müzik 5*. Küre Yayıncılık.
- Aydıntan, Z., & Egüz, S. (1967). *Şarkularla müzik eğitimi ortaokul 1-2-3*. Helvacıoğlu Yayınevi.
- Aydıntan, Z., & Egüz, S. (1977). *İlkokulda müzik eğitimi*. Eko Matbaası.
- Aydıntan, Z., & Egüz, S. (1987). *Türkü ve şarkularla yeni müzik eğitimi-ortaokul 1-2-3*. Kurtuluş Yayınları.
- Aydoğan, S. (1992). *Hayat kaynağımız müzik ortaokul 1-2-3*. Arkadaş Yayınevi.
- Aydoğan, S. (2001). *İlköğretim müzik 4*. Elit Yayıncılık.
- Baştürk, Z., Candan Pınar, Gönül, M. A., Öztürk, Ö. M., & Tezcan, H. (2018). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu müzik ders kitabı 7*. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Canselen, F. (1954). *Orta müzik 1*. Hüsnütabiat Matbaası.
- Canselen, F. (1957). *Orta müzik 2*. Nurgök Matbaası.
- Drucker, P. F. (1995). *Yönetim uygulaması*. İnkılap Kitabevi Yayınları.
- Drucker, P., & Maciariello, J. (2006). *Etkin Yönetici-Doğru Olanı Başarmak İçin Bir Rehber*. Stabil Yayınları.
- Ekinci, H., & Yılmaz, A. (2002). Kamu örgütlerinde yönetsel etkinliğin artırılması üzerine bir araştırma. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (19), 35-50.
- İnce, F., & Sümbüllü, M. (2022). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Müzik Ders Kitabı 7*. Milli Eğitim Bakanlığı.
- İpekçiler, B. (2020). Necati bey'in osmanlı türkçesi "notalı yeni çocuk şarkıları: ilk mektep 1 ilâ 5 sınıf" kitabının günümüz türkçesine aktarılması ve analizi. *Yüksek Lisans Tezi*. YÖK.
- Karkın, K., Yurtoğlu, Ö., & Akkuş, Ü. (2006). *İlköğretim Müzik 7 Ders Kitabı*. Doku Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (1948). *İlkokul Programı*.

- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (1968). *İlkokul Programı*.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2017). *İlkokul ve Ortaokul Müzik Dersi Öğretim Programı*.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2018). *İlkokul ve Ortaokul Müzik Dersi Öğretim Programı*.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (2006). *İlköğretim (1-8. sınıflar) Müzik Dersi Öğretim Programı*.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (1994). *İlköğretim Müzik Dersi Öğretim Programı*.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), (1986). *Orta Okul ve Lise Müzik Dersi Öğretim Programı*.
- Öktem, M. H. (1963). *İlkokullarda müzik*. Remzi Kitabevi.
- Sazak, N., Akgül Barış, D., Öztosun Çaydere, Ö., & Sevinç, S. (2014). *İlkokul Müzik Öğretim Programları (1913-2005)*. Öncü Kitap.
- Sun, M. (1997). *Şarkılarla Türkülerle Temel Müzik Eğitimi-İlköğretim Okulları İçin Müzik Kitabı*. Yurt Renkleri Yayınevi.